

PLANINSKA DRUŠTVA NA LOŠKEM OZEMLJU (Ob 75-letnici organiziranega loškega planinstva)

Na ozemlju občine Škofja Loka deluje sedaj pet planinskih društev (v nadaljnjem PD), i. s. v Škofji Loki, v Železnikih, v Žireh, Gorenji vasi in Sovodnju. Najstarejše je PD za Selško dolino v Železnikih, nato v Škofji Loki. Mnogo mlajša so žirovsko, gorenjevaško in sovodenjsko. PD v Škofji Loki je leta 1977 izdalo kroniko našega planinstva ob 70-letnici, leta 1982 pa ob 75-letnici organiziranega planinstva na loškem ozemlju. Istočasno je PD v Železnikih izdalo svojo publikacijo z naslovom: »75 let planinstva v Selški dolini«. Leta 1980 je izšla podobna knjižica ob 30-letnici PD Žiri, ki je bilo ustanovljeno 1950. Iz teh tiskanih poročil je mogoče razbrati marsikatero značilnost in posebnost o nastanku in razvoju omenjenih treh PD. O gorenjevaškem in sovodenjskem PD pa so podatki v pisanih in ustnih poročilih upravnih odborov.

Škofjeloško in železnikarsko PD sta praznovali letos 75-letnico, vendar nista nastali ob istem času in nobeno od njiju nima za seboj celih 75 let društvenega življenja. PD Škofja Loka ima rojstno letnico 1929 in potemtakem 53 let življenja. PD Železniki pa je bilo dejansko ustanovljeno pred 75 leti, tj. leta 1907, a je prenehalo 1929, ko je iz njega izšlo škofjeloško društvo, oživelo pa je šele leta 1950, tako da je pri življenju dejansko 51 let. Društvi se torej dopolnjujeta in njuna skupna doba znaša 75 let. Po drugi svetovni vojni delujeta obe. V Gorenji vasi in v Sovodnju sta bili PD ustanovljeni leta 1974 in štejeta po osem let.

Za PD Železniki je ohranjen glavni del arhiva, za PD Škofja Loka pa manjka njegov del do druge svetovne vojne, ker ga je med vojno hranil tedanji blagajnik in ga potem dedič iz nerazumljivih razlogov ni izročil duštvu, sedaj je pa verjetno izgubljen. Vendar je društveni odbor rekonstruiral glavno pot društvenega razvoja.

Začetki organiziranega planinstva

V Sloveniji se je pričelo organizirano planinstvo leta 1893, ko so v Ljubljani na zboru 27. februarja ustanovili Slovensko planinsko društvo (v nadaljnjem SPD). Ker so v slovenske Alpe v znatnem številu hodili nemški planinci in gradili svoje planinske koče, je bila ustanovitev slovenske planinske organizacije potrebna že iz narodno-obrambnih oziror. Po zgledu Ljubljane so v naslednjih letih ustanovili svoje planinske organizacije kot podružnice SPD v okrajih, ki zavzemajo visokoalpski svet. Na Gorenjskem so podružnico SPD ustanovili najprej v Kamniku (19. 7. 1893), nato v Radovljici (10. 3. 1895) in v Kranju (16. 8. 1899). Škofja Loka se še več let ni zganila, pač pa so posamezniki pristopali h kranjski podružnici, iz Selške doline pa h kranjski in radovljiški. Na loškem ozemlju so se prvi organizirali planinci v Selški dolini in ustanovili 24. 1. 1907 Selško podružnico SPD, kar je razumljivo, saj jim je visokogorski

svet (Ratitovec 1667 m, Porezen 1630 m in Blegoš 1562 m) bližji in bolj domač kakor Ločanom. Nanje je vplival tudi dr. Janez Krek, ki je pogosto letoval na Prtovču in hodil na ture na Ratitovec in čez Jelovico v Bohinj.

V gore so še pred sto leti hodili le domačini iz gorskih krajev, predvsem pastirji in lovci, razen njih nekateri naravoslovci, ki so proučevali gorsko rastlinstvo in živalstvo ali kamninsko sestavo gorovja. Planinstvo v današnjem pomenu, tj. hoja v gore za razvedrilo in uživanje naravnih lepot, se je razmahnila šele v zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja. Še pred prvo svetovno vojno je bilo o planincih večkrat slišati posmehljiv izrek: Gora ni nora, nor je, kdor gre gor. Z napredovanjem civilizacije, z gospodarsko rastjo ob industrializaciji in širjenju prometa, predvsem pa s širjenjem izobrazbe se je vse bolj uveljavljalo tudi planinstvo. V gore so začeli zahajati predvsem šolani in razgledani ljudje iz mest in krajev med gorami. V prvih letnikih Planinskega vestnika so med planinci, ki so pristopili v planinsko organizacijo, navedeni iz Škofje Loke: učitelj Slavko Flis, notar Niko Lenček, urar Ivan Benedičič, nato sodnik Franc Mikuš, zdravnik Karel Zakrajšek, sodni adjunkt in skladatelj Oskar Dev; iz Selške doline pa: župan Franc Šlibar, učiteljica Erna Peče, učitelj Josip Jeglič in trgovec Franc Tavčar iz Selc, usnjar Josip Demšar, odvetniški kandidat Anton Dermota in vojaški zdravnik Franc Košmelj iz Železnikov, trgovec in gostilničar Franc Demšar (Strojevc) z Zalega Loga in nadučitelj Miroslav Repovš iz Sorice. Med temi so nekateri, ki so se včlanili bolj iz narodne zavednosti in naprednosti kakor zavoljo hoje v gore.

V sestavi prvega odbora Selške podružnice SPD se pozna Krekov vpliv saj je bila polovica odbornikov duhovnikov: Anton Pfajfar, župnik v Dražgošah, Jurij Karlin, župnik v Sorici, Franc Demšar, župnik na Zalem Logu, Franc Sever, župnik pri Sv. Lenartu. Anton Pfajfar je bil načelnik podružnice. Civilni odborniki so bili Jožef Demšar, usnjar v Železnikih, namestnik načelnika; Ivan Stupica, učitelj v Dražgošah, tajnik; Franc Šmid, župan v Selcih, blagajnik; Gabrijel Thaler, gostilničar v Železnikih, odbornik.

Planinske koče

Najpomembnejša naloga planinske organizacije je, da si ustvari svojo planinsko postojanko. Prvo planinsko kočo na loškem ozemlju so zgradili na Ratitovcu. Odborniki Selške podružnice so se vpregli v delo s pridobivanjem zemljišča, z izdelavo načrta, zbiranjem denarja in gradbenega materiala in ne nazadnje s prostovoljnim težaškim delom. Za Selško podružnico je bilo značilno, da so se najprej s kranjsko podružnico sporazumeli in jim je ta prepustila Selško dolino in njen gorski okvir. Tako so dobili teren za svoje delovanje. Gradnja stavbe v višinah je zaradi slabih poti in težke dostave materiala zelo draga. Ker v dolini razen nekaj zasebnikov ni bilo premožnih ljudi, je bila trda za denar. Nekaj denarja so pridobili z veselico v Sorici. Z gradnjo samo niso niti začeli, ko se je l. 1914 začela prva svetovna vojna. Po končani vojni pa so imeli Ratitovec zaseden Italijani in so priprave za gradnjo koče stekle šele l. 1922, ko so se Italijani umaknili. Društvu je nato izdatno pomagal dr. Rudolf Andrejka, ki je vodil gradbeni odbor in nadzoroval delo. Gozdna uprava v Bohinjski Bistrici je dala 120 smrekovih debel proti obvezi Selške podružnice, da bo dajala gozdarjem brezplačno potrebni prostor v koči. Tudi drug material so dala nekatera podjetja. Kočo, ki je bila vsa lesena in so jo imenovali Krekova koča, so slovesno odprli v nedeljo 9. avgusta 1925 ob navzočnosti preko 600 obiskovalcev. Podružnici je ostalo težko breme — skoraj 50.000 din dolga.

Koča na Ratitovcu. Fot. P. Pokorn

Razne akcije za zbiranje denarja niso zadostile potrebam. Podružnica je zaprosila osrednji odbor SPD v Ljubljani, naj prevzame poroštvo za najetje posojila, da bi mogla poplačati ta dolg, a ni bila uslišana. Selška dolina v tistih časih ni imela industrije, gozdno in lesno gospodarstvo je že prispevalo svoje, maloštevilni premožnejši posestniki pa niso priskočili na pomoč in tako je odbor podružnice moral kočo z dolgom vred prepustiti osrednjemu odboru SPD.

Ker večletne žrtve niso dale podružnici nobenega sadu, je upadlo zanimanje doline za planinstvo in je podružnica shirala. V Selško podružnico je bilo včlanjenih več loških planincev, tudi v odboru sta bila iz Loke odvetnik dr. Fran Jerala in živinozdravnik dr. Čeh. Zato je zadnji občni zbor podružnice 1. aprila 1929 v Selcih sklenil, naj se podružnica prenese v Škofjo Loko. Dr. Fran Jerala je sklical 12. maja 1929 občni zbor v Škofji Loki, na katerem je bila namesto Selške podružnice ustanovljena Škofjeloška podružnica SPD s sedežem v Škofji Loki. Krekovo kočo je od 1. 1926 do 1936 upravljal osrednji odbor SPD. Leta 1937 se je z njim pogajala škofjeloška podružnica, da bi nji prepustil upravljanje koče, toda ta jo je oddal za pet let v zakup Dragu Dolencu iz Železnikov. Rok zakupa pa je prehitela bližajoča se druga svetovna vojna. Ker je čez Ratitovec tekla t. i. Rupnikova linija, je bilo treba 1. 1940 kočo opustiti. Med vojno so jo 1. maja 1943 partizani požgali, da je ne bi uporabil okupator.

Ko je po vojni dolina gospodarsko zaživela ob novi industriji, se je spomnila spet svojega Ratitovca. Dne 26. februarja 1950 so planinci na občnem zboru v dvorani Kulturnega doma v Železnikih ustanovili PD za Selško dolino, izvolili upravni odbor in mu določili delovni program. V delovni program so kot prvo nalogo postavili gradnjo koče na Ratitovcu. Najprej so morali razčistiti zadevo s PD Medvode, ki je tudi nameravalo graditi kočo na Ratitovcu. Po posredovanju Planinske zveze Slovenije (PZS) je medvoško PD odstopilo od svojega načrta. Zdaj je šlo precej drugače kot pri prvi koči. Denarja tudi novo PD sicer ni imelo, a glavni odbor PZS, naslednik nekdanjega SPD, ki je za prvo kočo odklonilo pomoč, je takoj odobrilo investicijski kredit 50.000 din,

naslednje leto 1951 pa 600.000 din. Načrt je izdelal gradbeni referent PZS inž. Nace Perko. Pri podružnici Narodne banke v Škofji Loki je društvo najelo 1.000.000 din kredita. Gozdno gospodarsko podjetje Bled je dodelilo 150 m³ lesa. Prispevke so dale tudi druge delovne organizacije in družbenopolitične skupnosti Selške doline. Les so obdelali v Selcih, že obdelanega in drug gradbeni material so tovornjaki kmetijske zadruga zvozili s Češnjice na Prtovč, od tam so ga posestniki iz Danj, Torke in Raven s konji zvozili na Povden, naprej so ga pa vaščani podratitovških vasi znosili ali zvezli na vrh, kjer je bilo gradbišče na pogorišču prvotne koče. Pri delu je pomagala tudi mladina iz doline. Slavnostna otvoritev je bila 18. julija 1954. Ker niso dobili oskrbnika, je prvo leto prevzel oskrbnništvo tedanji predsednik PD Peter Šmid. Vse potrebščine za oskrbovanje koče so nosili s Prtovča nosači, naslednje leto so pa za to delo nabavili osla. V naslednjih letih so dobili oskrbnika, nato dali kočo v zakup, pa spet namestili osrbnika. Po potrebi so zgradbo izboljševali in obisk je rasel, tako da je bilo treba kočo povečati s prizidkom lesene konstrukcije, ki je bil gotov leta 1967 in so v njem namestili prostorno jedilnico in 20 skupnih ležišč. Že 1. 1964 so nabavili agregat za električno razsvetljavo, ki pa je v nekaj letih odpovedal in so novega nabavili šele 1973. leta. Leto za letom je odbor skrbel za razne izboljšave koče. Poleti so najemali oskrbnika, ki so mu ob nedeljah hodili pomagat, v izvensezonskih mesecih so pa sami oskrbovali kočo, ki so jo odpirali le ob nedeljah. Leta 1977 so nabavili cisterno za rezervoar vode s prostornino 10 m³. Na posebnih saneh jo je skupina prostovoljcev s škripčevjem zvelkala do koče. Leta 1979 so s pomočjo strokovnjakov GG Bled napeljali 860 m dolgo žičnico, ki v 35 minutah pripelje 300 kg tovora do koče. Do spodnje postaje žičnice vzhodno od Torke je GG s sodelovanjem PD zgradilo cesto iz Zabrda mimo Torke. S pomočjo podjetja Alples, ki je prevzelo pokroviteljstvo nad kočjo, so v zadnjih letih opravili spet razne obnove in izboljšave koče, med drugim je PD nabavilo CB radio postajo, da ima kočja vsak čas zvezo z dolino. Ko je PD Železniki 12. junija 1982 proslavljalo 75-letnico planinske organizacije v Selški dolini, je s ponosom gledalo na vrsto let, polnih požrtvovalnega dela in lepih uspehov.

Škofjeloška podružnica PD, ki je nastala leta 1929 namesto Selške, še ni imela s čim gospodariti, saj ni imela nobene koče. Zato se je odbor takoj lotil načrtov za kočjo na Blegošu. Toda tam zaradi vojaških utrdbenih del ni bilo dovoljeno graditi. Namesto Blegoša je odbor izbral Lubnik. Po odborovem idejnem osnutku je stavbenik Ivan Ogrin izdelal načrt in proračun v višini 50.000 din. Za tedanje čase velika vsota ni ustrašila odbornikov. Začeli so z nabiralno akcijo materiala in gotovine. Nekaj dohodkov so dale prireditve vesellic. Pri Mestni hranilnici v Škofji Loki je odbor dobil posojilo, za kar so jamstvo prevzeli odborovi funkcionarji predsednik Franc Dolenc, industrialec; podpredsednik inž. Srečko Šabec, ravnatelj mlekarske šole; tajnik Ivo Košir, privatni uradnik; blagajnik Avgust Potočnik, trgovec. Koča je bila dograjena in odprta 26. junija 1932 in je v naslednjih letih imela živahen promet. Okupacija in vojna sta jo hudo prizadeli. Nemci so jo zemljiško-knjižno prepisali na jeseniški odsek Nemškega planinskega društva. Da je ne bi preuredili v vojaški bunker, so jo partizani 1. maja 1943 požgali. Istega dne sta postali kočji na Ratitovcu in Lubniku žrtvi za svobodo Slovencev in za novo ureditev države.

Po vojni so se loški planinci kmalu zbrali in že 26. januarja 1946 na občnem zboru namesto nekdanje podružnice ustanovili PD Škofja Loka. Upravni

Dom Borisa Zihlerla na Lubniku, Fot. F. Planina

odbor so takrat sestavljali zelo agilni planinci. Predsednik je bil Tine Oman, računovodja; podpredsednik Branko Šubic, uslužbenec; tajnik Martin Savnik, trgovec; gospodar in blagajnik Avgust Potočnik, trgovec (po njegovem odstopu l. 1949 je postal gospodar Jože Čadež, blagajnik pa Savo Sink). Ostali odborniki so bili: Jože Babič, mag. ph. Oto Burdych, Janez Cof, dr. Adolf Gerjol, Stanko Jaklič, Jože Klun, Anton Kramarič, Lovro Planina, Janez Porenta, Janez Potočnik, Martin Potočnik, Janez Ravnihar in Franc Žontar. Prva misel tega odbora je veljala zgraditvi nove koče na Lubniku (1025 m nm.).

Idejni načrt je izdelal tehnik Marijan Masterl. Pregledali so ga strokovnjaki PZS in ga po nekaterih izboljšavah odobrili. Najprej je bilo treba odstraniti ruševine in z razstreljevanjem skalnega brega ob vrhu pripraviti večji prostor, ker je načrt predvideval obsežnejšo in podkleteno kočo. Iz skal so na samem vrhu namleli nad 200 m³ peska za zidavo. Gradnjo je vodil član odbora mojster Franc Žontar, veliko dela so opravili člani društva, vojaki loške garnizije in šolska mladina ob nedeljah v letih 1950 do 1952, predvsem s prenosu materiala. Opravili so nad 33.500 udarniških ur prostovoljnega dela. Z denarnimi sredstvi so pomagali PZS in domače organizacije združenega dela. PD je priredilo pustne plese in tombolo in dobiček namenilo za kočo. Slovesna otvoritev je bila v nedeljo 24. maja 1953. Kočo je odprl rojak Boris Zihlerl, po katerem nosi sedaj ime Dom Borisa Zihlerla. Dom je dobro opremljen, premore 21 postelj. Leta 1954 so napeljali v Dom telefon, 1958 še elektriko. Vpisna knjiga kaže, da je prvo leto obiskalo Dom 4295 planincev, potem vsako leto več, leta 1981 že 11.076. Ker se mnogi obiskovalci ne vpisujejo, ceni odbor, da je bil dejanski obisk tega leta okoli 27.000. Zaradi eksponiranega položaja je z Lubnika obsežen razgled, hoja nanj (2 uri iz Loke) je mikavna posebno za pomladne in jesenske izlete za številno narave željno prebivalstvo okoliških industrializiranih krajev.

Tretja planinska koča, ki je vstala na loškem ozemlju, je Dom na Goropekah (762 m nm.). Zgradilo ga je PD Žiri, ustanovljeno leta 1950. Dom je lepa zidana stavba na idiličnem kraju nad vasjo Goropeke. S travnikov je umaknjen med obrobno drevje smrekovega gozda. Graditi so ga začeli leta 1960, odprli so ga 1963. S sredstvi so pomagale domača industrija in družbenopolitične organizacije, sami planinci pa z udarniškim delom. Dom je pripraven za izlete iz Žirov, od koder je oddaljen dva kilometra. Z Žirmi ga povezuje dobra cesta, ki gre mimo spomenika partizanom in podpornikom NOB, ustreljenim 13. sep-

Dom na Goropekah. Fot. F. Planina

tembra 1944, in mimo vaške cerkve, ki ima na zunanjščini sliko sv. Krištofa, delo Stefana Šubica iz leta 1872. PD oddaja Dom v zakup, vendar ima s tem težave. Kljub lepemu okolju je Dom premalo obiskovan, saj so Žiri oddaljene od večjih krajev in je zato promet v tem delu premajhen. Pri vzdrževanju in preurejanju Doma ima PD dosti dela, pomaga si z udarniškim delom članov, ki npr. za štiri leta 1976 do 1979 izkazujejo 1323 ur. Je pač že kar pravilo, da vsaka planinska postojanka terja od PD veliko truda in žrtev.

Četrta planinska koča na loškem ozemlju je Koča na Blegošu (1391 m nm.). V letu tisočletnice Škofje Loke je loško PD začelo uresničevati svoj stari načrt o postavitvi koče na Blegošu. Po sklepu občnega zbora se je odbor dogovoril s kmetijsko zadrugo, da mu prepusti ostanke svoje staje na Leskovski planini, ki je prejšnje leto pogorela, za gradnjo planinske koče. Načrt koče je izdelal gradbeni tehnik Lojze Bogataj, GG Kranj pa je odstopilo 1000 m² zemljišča.

Upravni odbor društva je imenoval sedemčlanski gradbeni odbor pod vodstvom Janka Oblaka. Gradbena dela je prevzelo podjetje Tehnik, udarniško so pri delu pomagali mnogi planinci, taborniki in vojaki loške garnizije, ki so skupno opravili 1495 ur prostovoljnega dela. Novo kočo so odprli 18. septembra 1977 na dan, ko je zapadlo pol metra snega in se je kljub temu zbralo okoli 40 planincev, da so razen otvoritve koče proslavili tudi 70-letnico planinstva na loškem ozemlju. PD Škofja Loka je tedaj izdalo brošuro z naslovom »70 let«. Dve leti nato so koči nadeli častno ime Koča škofjeloškega odreda. Z opremo vred je stala 1.396.015,65 din. Velik del je plačalo PD, znatne deleže so prispevali štab teritorialne obrambe, temeljna telesno kulturna skupnost in občinski svet zveze sindikatov, več kot polovico pa je PD plačalo z dolgoročnim kreditom Ljubljanske banke. Obilen obisk je pokazal, da je bila Koča na Blegošu potrebna, saj odpira zanimiv predgorski svet med Ljubljansko kotlino in Posočjem. Že prvo leto cenijo, da jo je obiskalo okrog 4000 planincev, potem pa vsako leto več, leta 1981 približno 12.000. Tako je postala koča že po nekaj letih premajhna.

Občni zbor PD 24. februarja 1981 je sklenil kočo povečati s prizidkom in je imenoval gradbeni odbor pod vodstvom agilnega tajnika Sava Šinka. GG Kranj je za simbolično odškodnino odstopilo še 977 m² zemljišča, načrt za prizidek je spet brezplačno izdelal Lojze Bogataj. PZS in organizacije združenega dela so priskočile na pomoč z denarjem, obveznicami posojila za ceste, gradbenim materialom in posojilom, planinci in prijatelji planinstva pa spet s prostovoljnim delom. S prizidkom so povečali prostore kuhinje, gostinski prostor za 60 sedežev, prenočišča za 12 ležišč v dveh sobah in za 20 skupnih ležišč, kar pa še ni do kraja opremljeno. V koči ima po pogodbi prostor pastir kmetijske zadruge.

Koča Škofjeloškega odreda na Blegošu. Fot. F. Planina

Povečano kočo je PD odprlo 27. junija 1982, to pot ne v snegu, temveč ob celodnevem dežju. Hkrati je proslavilo 75-letnico loškega planinstva, za kar je spet izdalo slavnostno brošuro, po kateri je ta spis povzet.

Tem postojankam se pridružuje Koča na Ermanovcu, ki jo je zgradilo najmlajše PD Sovodenj. Zgradba stoji v prisojnem bregu nad zaselkom Podklop tik pod severozahodnim hrbtom Ermanovca približno v višini 960 m, od koder je na razgledni vrh Ermanovca (1026 m nm.) še kake četrt ure zložne hoje. Dostopna je s Trebije, iz Sovodnja, s Kladja in iz Kopačnice. S prvimi deli so pričeli leta 1976. Sprva so nameravali skupaj s Turističnim društvom iz Sovodnja postaviti brunarico, a so se že naslednje leto odločili za zidani objekt. Načrt je izdelal arhitekt Peter Pokorn. Dela so trajala šest let, ker so bili navezani le na sredstva, ki so jih sami zbrali, in na lastno udarniško delo. Denar so zbirali

Dom Triglavske XXXI. udarne divizije na Ermanovcu pred koncem gradnje. Fot. S. Hribar

s prodajo posebnih bonov in s srečolovom, s prispevki in gradbenim materialom so jim pomagali skupščina občine, temeljna telesno kulturna skupnost, PZS, občinski sindikalni svet, domača turistično in gasilsko društvo. Opravili so skoraj 5000 ur udarniškega dela. Gradili so v lastni organizaciji in režiji, tudi vodo-
vod in elektriko so sami napeljali. Postojanki so nadeli ime Dom Triglavske XXXI. udarne divizije. Manjka še notranja oprema.

PD Gorenja vas nima svoje planinske postojanke. Obnavlja neko gozdar-
sko kočo na Blegošu, ki jo uporablja samo za svoje člane.

Naj pri tem omenim še Loško kočo na Starem vrhu v višini 1032 m, ki sicer ni v oskrbi kakega PD, a jo obiskujejo tudi planinci, zlasti tisti, ki hodijo po Loški planinski poti mimo nje. Z veliko delovno vnemo so jo zgradili člani Smučarske sekcije loškega Telovadnega društva »Ločan« pod vodstvom Urha Kalana in jo slovesno odprli 17. septembra 1950. Bila je prva po vojni zgrajena gorska postojanka v loških hribih. Ker je bila lesena, je v 30 letih propadla in so l. 1981 delavci Alpetoura iz Škofje Loke postavili novo, manjšo, a udobnejšo. Pozimi služi smučarjem, poleti planincem in raznim izletnikom. Z ravnice Grebljice, ki je dostopna avtomobilom, je do koče še deset minut hoje. V koči so sobe za prenočišče s 15 ležišči.

Koliko so obiskovane naše planinske postojanke, je težko reči, ker se velik del obiskovalcev ne vpisuje v vpisno knjigo. Po približnih cenitvah oskrbnikov in društvenih gospodarjev je naše koče leta 1981 obiskalo okoli 65.000 obiskovalcev, i. s. Dom na Lubniku 27.000, Kočo na Ratitovcu in Dom na Goropekah po 13.000, Kočo na Blegošu pa 12.000. Natančno pa je znano število nočitev, skupno 2002. Največ nočitev izkazuje Blegoš (766), nato Ratitovec (448) in Goropeke (435), najmanj pa Lubnik (211, od teh 169 domačih in 42 tujih planincev), kar je razumljivo, saj sta Blegoš in Ratitovec najbolj oddaljena, Lubnik pa najmanj od večjega kraja s prenočišči. Koča na Ermanovcu tega leta še ni bila odprta. Skupno premorejo naše koče 156 ležišč, 57 postelj in 99 skupnih ležišč. Na Lubniku je 21 postelj, na Ratitovcu 10 postelj in 37 skupnih ležišč, na Blegošu 17 postelj in 20 skupnih ležišč, na Goropekah 9 postelj in 42 skupnih ležišč.

Širjenje članstva

Vsa naša PD so pričela ob skromnem številu članstva in so si postavila nalogo, da pridobijo v svoje vrste čimveč prebivalcev svojega okoliša. Selška podružnica SPD je ob prvi ustanovitvi leta 1907 imela le 17 članov, sedanje PD Železniki pa jih je leta 1981 izkazalo 694. Škofjeloška podružnica jih je leto dni po ustanovitvi štela 102, sedaj pa ima PD 1608 članov. Žirovsko PD je leta 1950 imelo 264, 1981 pa 1127 članov. Sovodensko PD je v osmih letih obstoja pomnožilo članstvo od 48 na 241, gorenjevaško pa na 179.

Tako je bilo v škofjeloški občini leta 1981 med 35.275 prebivalci kar 3838 ali več kot 10 % članov PD in njihovih mladinskih in pionirskih odsekov, v Selški dolini pa med 7082 prebivalci 779 ali 11 % planincev.* To se pravi, da je v naši občini vsak deseti, v Selški dolini pa domala vsak deveti prebivalec včlanjen v planinski organizaciji. Za celotno Slovenijo je odstotek članstva znatno manjši — 6,57 % (med 1.885.000 prebivalci 102.232 članov). Občina Škofja Loka spada torej po številu planincev med nadpovprečno planinske dele Slovenije. Seveda pa se število članov naših PD iz raznih vzrokov iz leta v leto spreminja, vendar kaže tendenco stalnega naraščanja.

Delovanje planinskih društev

Razen gospodarskih poslov s planinskimi postojankami opravljajo PD mnogo drugih nalog. Upravni odbori prirejajo razne prireditve in akcije, predvsem pa izobražujejo članstvo, posamezni odseki ali sekcije pa delujejo vsaka v svoji ožji smeri.

* V Glasu je bil 8. 6. 1982 objavljen članek z naslovom »Vsak deseti Selčan je član planinskega društva«.

Vseh pet naših PD strokovno in domoljubno izobražuje in vzgaja svoje člane s prirejanjem izletov in predavanji. Preobširno bi bilo pisati o vseh teh prireditvah, navajam le nekatera značilna dejstva in primere.

Člani podružnice SPD so hodili posamez ali v manjših družbah po domačih in drugih slovenskih gorah in izkoriščali ugodnosti, ki so jih imeli po planinskih kočah. Po zadnji vojni so pa PD začela prirejati društvene izlete večjih skupin. Spočetka so od domačih podjetij dobivali v uporabo tovornjake in se z njimi vozili v oddaljene kraje in na izhodišča, od koder so peš dosegali razne vrhove. Radi so obiskovali primorske kraje, ki so bili šele leta 1947 priključeni Jugoslaviji in so bili večini neznani. Organizirano so hodili na Ratitovec, Blegoš, Porezen, Ločani so leta 1951 priredili patrolni pohod na Lubnik. Leta 1957 je šlo 70 članov s praporom na Ratitovec. Železnikarji hodijo na Jakobovo nedeljo in v septembru množično na svoj Ratitovec. Na srečanju leta 1980 se je tam zbralo okrog 2200 planincev iz raznih PD. Leta 1961 so za dan borca organizirali meddruštveni pohod »Po stezah partizanov in kurirjev«, ki se ga je udeležilo okoli 600 planincev. Iz vseh naših PD se udeležujejo vsakoletnih pohodov na Blegoš, Porezen, Stol in Ob žici okupirane Ljubljane. Žirovci so organizirali leta 1952 prvi skupinski visokogorski izlet na Krn. Na leto imajo posamezna društva tudi do 20 izletov. Loški planinci že 20 let prirejajo izlete vsako nedeljo po raznih delih slovenskega hribovja in gorovja, poleti včasih tudi večdnevne izlete v visoke gore, deloma tudi čez mejo na obisk k slovenskim planincem na Koroškem. Vodi jih društveni gospodar Jože Čadež, ki zapisuje tudi kroniko izletov. V letih 1965 do 1981 so bili na 539 izletih, udeležencev je povprečno 17 na izletu, skupaj malone 10.000 oseb. Med temi izleti je bilo 174 visokogorskih tur. Tako se seznanja članstvo z naravo in z domovino.

Pouk in vzgojo z izleti dopolnjujejo planinska predavanja, ki jih društva prirejajo v zimskih mesecih. Če bi napravili pregled planinskih izletov in predavanj, bi videli, da je to kar prava šola v naravi, pravzaprav svojevrstna univerza.

Vsa PD na loškem ozemlju imajo markacijske, mladinske in naravovarstvene odseke.

Označevanje in vzdrževanje poti po gorskem svetu je med najpomembnejšimi nalogami PD, saj markacije omogočajo, da planinec brez živega vodnika zanesljivo ubere pravo pot po okolišu PD. Zlasti mnogo zaznamovanih poti je v okolici planinskih koč. Prvi so začeli za planinske poti skrbeti člani Selške podružnice in so že pred prvo svetovno vojno markirali poti iz Podbrda čez Sorico na Ratitovec, iz Sorice na Soriško planino, iz Železnikov in s Češnjice na Prtovč, iz Dražgoš čez Pečano na Ratitovec, iz Dražgoš čez Jelovico v Bohinj, iz Železnikov čez Ostri vrh in iz Selc čez Golico k Sv. Lenartu. Tudi škofjeloška podružnica je označila razne poti v letih, ko so gradili prvo kočo na Lubniku. Leta 1936 je izdala tudi orientacijski zemljevid Škofjeloškega pogorja z že takrat precej gosto mrežo markiranih poti, ki jo je narisal tehnik Franci Otujac. Zlasti živahno je bilo delo markacijskega odseka PD Škofja Loka pod vodstvom Lovra Planine v petdesetih letih ob gradnji Doma na Lubniku, ko so zaznamovali vse možne poti na Lubnik in tudi poti po vsem okoliškem hribovju. V turističnem tednu 1955 je PD na turistični razstavi prikazalo markirane poti po svojem okolišu. Leta 1971 so se vsa tri takrat že obstoječa PD združila in zaznamovala Loško planinsko pot (LPP), ki so jo odprli 25. marca 1973 v počastitev tisočletnice Loke. LPP gre po vsem hribovju loškega ozemlja in se vzpe-

nja na vse pomembnejše vrhove. Vsako društvo jo je označevalo na svojem območju. PD Žiri je spočetka skrbelo za markacije do Blegoša, Porezna, Ermanovca, Bevkovega vrha in Vrha Treh kraljev. Nekaj tega območja je potem prepustilo novima PD v Gorenji vasi in Sovodnju. Razen dela LPP oskrbujejo sovođenjski markacisti tudi del Slovenske planinske transverzale in Poti kurirjev in vezistov od Kladja do Sivke, obnavljajo markacije in smernike.

Kakor druge ljudske skupnosti se tudi PD brigajo za podmladek, ki naj v prihodnosti nadomesti dozorele člane. Pred vojno so posamezni mladi člani stopali v PD, vendar zelo mladih, posebno šolarjev ni bilo. Po vojni pa so društva osnovala mladinske odseke in zdaj se priključujejo PD tudi pionirji. V Škofji Loki se je odbor PD začel ukvarjati z organiziranjem mladine l. 1954, ko je bil rešen dela z lubniško kočo. V mladinski odsek je vstopilo kar lepo število osnovnošolske mladine, za kar sta imeli zasluge predvsem mentorici Justi Juvan (geografinja, ponesrečenka v letalski nesreči 1981 na Korziki) in Cilka Jeglič. V Žireh so ustanovili mladinski odsek leta 1957, v Železnikih 1958. Aktivnost tega odseka je odvisna najbolj od šole in mentorja, ki zna mladino navdušiti za naravo in planinstvo in jo je voljan voditi v gore. V Škofji Loki sta uspešno vodila mladinski odsek načelnik Lojze Hafner in Urška Bizjak, mentorica na osnovni šoli Petra Kavčiča, v Žireh pa mentorji Lidija Primožič, Helena Bogataj, Viktor Žakelj in Nataša Demšar. Loški mladinci so bili na številnih izletih po slovenskih gorah. Leta 1959 jih je šlo 267 na Golico. Obiskali so Kozaro, Sutjesko in Grossglockner. V zadnjem času so v štirih letih priredili 29 izletov, največ udeležencev — 127 — je bilo septembra 1981 v Vratih in v Luknji. Železnikarski in žirovski mladinci so hodili največ po domačih gorah, bili pa so tudi na Triglavu in nekaterih drugih vrhovih Julijcev in Karavank. Udeleževali so se predavanj, tečajev, prenosov štafete in dela pri kočah. PD prirejajo za mladino večkrat planinsko šolo, v Sovodnju kar vsako leto. V Železnikih jo vodi mentor Franc Plešec. Ker leto za letom prihajajo v šolo novi mladinci, starejši jo pa zapuščajo, se številčnost in dejavnost mladinskih odsekov stalno spreminja. Odsek v Škofji Loki je štel leta 1964 300 mladincev in 151 pionirjev, leta 1979 201 mladincev in 174 pionirjev. Leta 1981 je bilo največ mladincev in pionirjev — 475 — v Žireh, v Škofji Loki 418, v Železnikih 375, v Gorenji vasi 112 in v Sovodnju 110, skupaj v vseh petih PD 1490.

Odseki za varstvo narave skrbijo za ohranjanje gorske flore in opozarjajo svoje člane in druge obiskovalce gora na načela, da je »cvetje najlepše tam, kjer raste« in »naglej se gorskih cvetlic in pusti, da se jih ogledajo še tisti, ki pridejo za teboj!« Člani teh odsekov hodijo na teren, ko cvetijo zaščitene rastline in praktično skrbijo za varstvo narave kot »gorska straža«. Predvsem sodelujejo po rastiščih igalke ali blagajevnega volčina v Polhograjskem hribovju in narcis pod Golico. Člani žirovskega odseka poudarjajo, da imajo tudi v svojem okolišu zaščitene rastline, ki jih je treba varovati, to so bodika, tisa in brstičnata lilija.

Posamezna PD imajo še druge odseke, starejša več, mlajša manj. V škofjeloškem PD deluje že nekaj let alpinistični odsek, v katerem se mladi planinci usposablajo za plezalne ture. Pod vodstvom načelnika Franca Vidica so opravili že vrsto vzponov v Alpah in gorovjih v Ameriki. Prav letošnje leto 1982 so se povzpeli v perujskih Kordiljerah na šest vrhov, visokih nad 5000 in 6000 m, in pri tem opravili dva prvenstvena vzpona.

V letu 1978 so pri PD Škofja Loka ustanovili tudi postajo Gorske reševalne službe, ki so ji kadrovski temelj dali člani alpinističnega odseka in nekateri

smučarji. Člani postaje spremljajo planince na množičnih pohodih v Dražgoše, na Blegoš, Porezen in Stol in šolsko mladino pri izletih v gore, prirejajo tečaje o reševanju v gorah, posebno o nesrečah s plazovi.

V Železnikih imajo odsek za vzgojo kadrov in statistični odsek, do ustanovitve turističnega društva je delal pri PD poseben turistični odsek. V Žireh imajo zelo delovno fotosekcijo, v Gorenji vasi in v Sovodnju vodniški odsek, v katerem se člani usposabljaajo za vodenje izletov v gore. Da imajo PD tudi gospodarske odseke, posebno ob graditvi koč, je razumljivo, saj gospodarjenje v kočah in z oskrbniki postavlja pred planince zelo resne probleme.

Viri

PD Železniki, 75 let planinstva v Selški dolini, knjižica 70 strani. PD Škofja Loka, 75 let, 1907—1982, knjižica 48 strani. PD Žiri 30 let, 1950—1980, knjižica 44 strani. Poročilo o delu PD Sovodnj za leto 1980 in 1981, tipkopis 6 strani. Poročilo o gradnji planinske postojanke na Ermanovcu, tipkopis 3 strani. Ob 25-letnici Loške koč, LR 1974, str. 277—280. Stari vrh bo zaživel tudi poleti, D. Dolenc, Glas 16. 7. 1982.

Zusammenfassung

DIE ALPENVEREINE IM GEBIET VON ŠKOFJA LOKA (Zur 75-Jahrfeier des hiesigen organisierten Bergsteigens)

Im Gebiet der Gemeinde Škofja Loka betätigen sich fünf Alpenvereine. Der älteste ist der AV in Železniki, der im Jahre 1907 gegründet wurde. Schon vor dem ersten Weltkriege traf er Vorbereitungen für den Bau einer Schutzhütte auf dem Ratitovec, doch erbaute er sie erst in den Jahren nach dem Kriege. Weil sich die aufgenommenen Anleihen als zu große Last für den Verein erwiesen, überließ er die Hütte dem Zentralausschuß des Slowenischen Alpenvereins in Ljubljana. Der Verein ging bald darauf ein, doch ersetzte ihn im Jahre 1929 der AV Škofja Loka. Dieser erbaute und eröffnete im Jahre 1932 die Schutzhütte auf dem Lubnik. Beide Hütten wurden im Jahre 1943 von den Partisanen in Brand gesetzt, um ihre Verwendung durch den Okkupanten zu verhindern. Nach dem zweiten Weltkriege wurde der Verein in Železniki wieder ins Leben gerufen. Beide Vereine erneuten ihre Schutzhütten auf dem Ratitovec und dem Lubnik und feierten im Jahre 1982 das 75-jährige Bestehen des Bergsteigewesens im Gebiet von Škofja Loka. Der AV Škofja Loka eröffnete im Jahre 1977 eine neue Schutzhütte auf dem Blegoš.

Im Jahre 1950 wurde ein Alpenverein in Žiri gegründet. Dieser Verein erbaute seine Schutzhütte auf den Goropeke und eröffnete sie im Jahre 1963. Im Jahre 1974 wurden noch Alpenvereine in Gorenja vas und in Sovodnj gegründet. Der letztere Verein hat auch schon seine Schutzhütte auf dem Ermanovec und wird sie im nächsten Jahre eröffnen.

Im Artikel sind die geleisteten Arbeiten und gespendeten Opfer der Einwohner beim Bau der angeführten Schutzhütten ins einzelne gehend dargestellt. Die Organisation des Bergsteigens im Gebiet der Gemeinde Škofja Loka ist sehr fortgeschritten und schließt 10% der gesamten Bevölkerung in ihre Mitgliedschaft ein. Außer für die Wirtschaft sorgen die Vereine besonders für die Bildung ihrer Mitglieder in fachlicher Hinsicht und in patriotischem Geiste, veranstalten belehrende Vorträge, gemeinsame Ausflüge und verschiedene gelegentliche Darbietungen. Viel Mühe widmen sie der Jugend, die in den Schulen organisiert wird. Alle Vereine haben besondere Markations-, Jugend- und Naturschutzsektionen. Anlässlich der Tausendjahrfeier der Stadt Škofja Loka richteten sie einen Tourenweg ein, der sämtliche bedeutenderen Gipfel und hervorragenden Ortschaften der Gemeinde verbindet. Der AV Škofja Loka hat auch eine alpinistische Sektion und eine Posten der Bergrettung. Die Mitglieder der alpinistischen Sektion haben schon eine Reihe von Ersteigungen in den Alpen und in amerikanischen Gebirgen durchgeführt.